

Nr 139.

Av herr **Bärg, Anders, m. fl.**, om anslag till motverkande av den olagliga rusdryckshanteringen.

Under en följd av år har i riksstaten å åttonde huvudtiteln, under rubriken »Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande», varit upptaget belopp för främjande av rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet. Dessa belopp ha varit: för budgetåret 1932/1933 26,000 kronor, för vardera budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 20,000 kronor samt för innevarande budgetår 15,000 kronor. Sistnämnda belopp har kommittén jämväl begärt för verksamheten under budgetåret 1936/1937.

I sin framställning till Kungl. Maj:t har kommittén, sedan den påvisat behovet av fortsatt propagandaverksamhet av det slag, varom här är fråga, rörande den fortsatta verksamheten anført:

»Om propagandaverksamheten alltjämt sålunda är erforderlig återstår frågan, om denna verksamhet lämpligen kan övertagas av något permanent organ. Att något statligt organ icke lämpligen kan upptaga verksamhet av här ifrågavarande slag torde vara uppenbart. Däremot har kommittén redan tidigare dryftat frågan om någon av nykterhetsrörelsens samarbetsorganisationer kunde övertaga kommitténs arbetsuppgifter. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t av den 8 maj 1934 erinrade kommittén om det från statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet då föreliggande förslaget om sammanslagning av centralförbundet för nykterhetsundervisning och nykterhets-sällskapens upplysningsbyrå. Kommittén yttrade därvid: 'Skulle den av statsrådet ifrågasatta utredningen leda till en sammanslagning av centralförbundet och upplysningsbyrån, synes det nya organ, som därigenom komme att skapas, kunna givas en sådan organisation, att det jämväl kunde upptaga den upplysnings- och propagandaverksamhet, som hittills handhafts av rikskommittén.'

Någon sammanslagning av de två organisationerna kom ej till stånd, utan endast ett organiserat samarbete, som bland annat tog sig uttryck i gemensamma lokaler för de två institutionerna. I samband med ordnande av denna lokalfråga fick rikskommittén inrymma sin expedition i de av centralförbundet och upplysningsbyrån gemensamt förhyrda lokalerna. Rikskommittén har sålunda från den 1 april innevarande år inga kostnader för lokalhyra, men måste däremot bidraga till kostnaden för städning, varjämte kommittén nödgats inköpa viss möbelutrustning för den nya lokalen.

Då sålunda något nytt organ ej tillskapades genom sammanslagning av centralförbundet och upplysningsbyrån synes situationen vara densamma,

som då kommittén år 1935 närmare prövade frågan om överlåtande av kommitténs arbetsuppgifter å annat organ. Kommittén framhöll vid detta tillfälle, att så länge verksamhet av hithörande slag fortgick, denna borde handhavas av ett särskilt organ, med detta arbete som enda uppgift. Att överflytta verksamheten på någon för andra uppgifter verkande organisation, syntes ej kunna medföra några besparingar eller andra fördelar. Kommittén anförde vidare, att en sådan organisation icke torde ha samma möjlighet som kommittén att knyta förbindelser med andra folkliga rörelser såsom fackföreningar, politiska sammanslutningar, idrotts- och ungdomsorganisationer m. fl., vilket visat sig så värdefullt, då det gällt att hos allmänheten vinna förstående för kampen mot den olagliga rusdryckshanteringen.

Kommittén har icke haft anledning att ändra något av sin 1933 uttalade uppfattning i detta hänseende. Emellertid har kommittén ånyo undersökt möjligheten av att överflytta verksamheten på annat organ. Den enda organisation, som därvid torde kunna komma i fråga, är centralförbundet för nykterhetsundervisning. Vid förfrågan har emellertid dess ledning förklarat, att förbundet såg sig ur stånd att upptaga den av kommittén bedrivna verksamheten utan förstärkning av arbetskraften. Under sådana förhållanden synes ej något vara att vinna med en omorganisation av berört slag.

Skulle emellertid Kungl. Maj:t finna det lämpligt överlämna verksamheten åt nämnda förbund och ställa medel avsedda för propaganda mot den olagliga rusdryckshanteringen till dess förfogande, har kommittén ej något att erinra däremot. Kommittén framhöll redan i sin skrivelse av den 8 maj 1934, att inom kommittén intet önskemål förefanns om fortsatt verksamhet, om sådan icke ansågs behöfelig, men att å andra sidan kommitténs ledamöter ej ville undandraga sig arbetet, därest det från statsmakternas sida skulle anses önskvärt, att kommittén fortsatte därmed. Dessa synpunkter äro alltjämt förhärskande inom kommittén. Kommittén är villig att fortsätta sin verksamhet så länge det från statsmakternas sida anses önskvärt och medel ställes till kommitténs förfogande.»

I anslutning till uttalandet att kommittén ej hade något att erinra emot, om Kungl. Maj:t skulle finna lämpligt överlämna den av kommittén bedrivna verksamheten till centralförbundet för nykterhetsundervisning, har Kungl. Maj:t efter inhämtande av yttrande från centralförbundet, i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag hemställt, att anslaget till rikskommittén med innevarande budgetår måtte upphöra att utgå samt att kommitténs *upplysningsverksamhet* måtte överföras till centralförbundet. För att bereda centralförbundet möjlighet därtill har Kungl. Maj:t äskat medel till förstärkning av förbundets arbetskraft, varvid departementschefen förutsatt att ifrågavarande upplysningsverksamhet komme att inom förbundet ledas av en för ändamålet kvalificerad person, som har goda förbindelser med de folkliga organisationerna.

Den verksamhet, som bedrivits av rikskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen, har otvivelaktigt varit av stort värde då det gällt bekämpandet av den för land och folk så skadliga illegala sprithanteringen.

Tack vare den sammansättning kommittén haft har den kunnat med sin verksamhet tränga ut till befolkningsgrupper, som sällan eller aldrig nås av centralförbundets eller nykterhetsorganisationernas upplysningsverksamhet, och ute i bygderna har kommittén knutit förbindelser med folkliga organisationer av olika slag. Huruvida dessa förbindelser kunna upprätthållas om verksamheten överflyttas till annan organisation torde vara ytterst ovisst. Vi ställa oss därför tveksamma beträffande lämpligheten av att överföra verksamheten till centralförbundet, men skulle ändå, med hänsyn till de av departementschefen givna förutsättningarna, ej motsatt oss förslaget i denna del, därest centralförbundet hade varit villigt övertaga rikskommitténs verksamhet i dess helhet. Denna verksamhet skulle då kunna handhavas å en särskild avdelning inom förbundet, men intimt samorganiseras med förbundets övriga verksamhet. Nu har emellertid centralförbundets styrelse förklarat, att förbundet, med hänsyn till innehållet i dess nuvarande stadgar, icke kunde övertaga annan del av rikskommitténs verksamhet än ren upplysningsverksamhet. Skulle förbundet även övertaga den av rikskommittén bedrivna propagandaverksamheten skulle detta, förmenar styrelsen, kunna skada förbundets övriga verksamhet.

Vi anse oss ej kunna bortse från dessa styrelsens farhågor, vilka måhända ej äro helt ogrundade, och vid det förhållandet, att styrelsen förmenar att centralförbundet ej bör upptaga propagandaverksamhet av det slag varom här är fråga bland sina arbetsuppgifter, finna vi det betänkligt att överföra rikskommitténs verksamhet till detsamma. Vi anse nämligen att just propagandaverksamheten är det väsentliga och värdefulla i rikskommitténs arbete och ansluta oss under sådana förhållanden till den av rikskommittén uttalade meningen, »att så länge verksamhet av hithörande slag erfordrades, denna verksamhet bör handhavas av ett särskilt organ med detta arbete som enda uppgift».

Skulle emellertid riksdagen i likhet med departementschefen finna sig böra förorda ett överförande av verksamheten till centralförbundet, vilja vi dock framhålla nödvändigheten av, att medel ställas till förbundets förfogande för denna utökade verksamhet samt att sådana villkor för dessa medels användning stipuleras, att förbundet erhåller möjlighet att bedriva verksamheten för bekämpande av den olagliga rusdryckshanteringen i huvudsak efter samma riktlinjer, som hittills följts av rikskommittén, och sålunda även bedriva propagandaverksamhet.

Det torde för övrigt vara omöjligt skilja mellan upplysnings- och propagandaverksamhet. All av staten understödd verksamhet av hithörande slag bör givetvis vara objektiv. Men om en objektiv upplysning lämnas rörande den olagliga rusdryckshanteringen följder, måste detta verka som propaganda. Menar emellertid centralförbundets styrelse med upplysningsverksamhet endast sådan upplysningsverksamhet, som lämnas genom föreläsningar, måste vi framhålla, att denna verksamhet ej är tillfyllest, då det gäller bekämpandet av smuggling, hembränning och langning. Även om den muntliga upplysningsverksamheten har sitt stora värde, så finnas dock stora

befolkningsgrupper, som man ej når med denna muntliga propaganda, och inom dessa grupper befinna sig i allmänhet just de personer, som man främst bör nå. Genom skriftspridning, affischpropaganda och kanske främst genom propaganda i tidningspressen har rikskommittén sökt nå dessa befolkningsgrupper. Denna verksamhet synes omöjliggjord vid ett överförande av verksamheten till centralförbundet, därest ej uttryckligen anges att de medel, som ställas till förbundets förfogande för föreläsnings- och instruktionsverksamhet m. m., må användas jämväl för verksamhet av nyssnämnt slag. Vi finna denna av rikskommittén bedrivna propagandaverksamhet så värdefull, att den ej bör avbrytas utan fortsätta om rikskommittén upphör och dess verksamhet överflyttas till annat organ. Vad upplysningsverksamheten genom tidningarna beträffar, synes denna lämpligast kunna ordnas i samarbete med nykterhetsvännernas upplysningsbyrå, som utgiver och tillställer ett stort antal tidningar särskilda pressmeddelanden. I övrigt torde för möjliggörande av ett fortsättande av denna verksamhet endast fordras ett uttalande av riksdagen, att de medel, som anvisas till föreläsningsverksamhet m. m., även må användas för skriftlig propaganda i huvudsak av det slag, som hitintills bedrivits av rikskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen.

För att centralförbundet skall kunna upptaga denna verksamhet fordras emellertid att medel därför ställas till förbundets förfogande. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle emellertid utökningen av centralförbundets anslag endast avse förstärkning av dess arbetskraft, under det att till föreläsningsverksamheten m. m. någon utökning icke föreslagits. Kungl. skolöverstyrelsen hade i sin framställning tillstyrkt en utökning av sistnämnda anslag med 25,000 kronor eller till 140,000 kronor. Därest detta förslag komme att bifallas, skulle centralförbundet därmed sättas i stånd att jämväl bedriva verksamhet speciellt avsedd för motverkande av den olagliga rusdryckshanteringen. Kungl. Maj:t har emellertid ej upptagit detta skolöverstyrelsens förslag och ej heller begärt särskilda medel för bekämpande av den olagliga rusdryckshanteringen genom av centralförbundet bedriven upplysningsverksamhet utan förmodligen förutsatt, att medel härför skulle utgå från anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m. Då detta anslag enligt centralförbundets mening redan är för knappt för det ändamål vartill det nu användes, lärer någon ny verksamhet icke kunna upptagas och bekostas från nämnda anslag, utan resultatet skulle otvivelaktigt bliva, att verksamheten för bekämpandet av den olagliga rusdryckshanteringen komme att försummas och den person, som inom centralförbundet skulle leda denna verksamhet, bleve urständsat att med tillräcklig kraft bedriva arbetet.

Därtill kommer emellertid, att de av kungl. skolöverstyrelsen fastställda bestämmelserna för detta anslags användning f. n. äro sådana, att de knappast lämpa sig för den verksamhet, varom här är fråga. Rikskommittén har beträffande föreläsningsverksamheten huvudsakligen inriktat sitt arbete på sådana platser, där någon organisation, som kunde åtaga sig att anordna

och bekosta föreläsningar i hithörande ämne, ej finnes. Genom infor drande av upplysningar från landsfiskaler, nykterhetsnämndssammanslutningar och andra, har kommittén sökt bilda sig en uppfattning om var olaglig rusdryckshantering förekommer i större omfattning. Därefter har kommittén satt in sin verksamhet på dessa orter, oavsett om någon organisation villig att medverka i arbetet fanns på platsen eller ej. Det har därvid inträffat att kommittén nödgats bestrida icke allenast alla kostnader för föreläsaren utan i vissa undantagsfall jämväl kostnader för lokal, annonsering, affischer m. m. Då enligt ovannämnda, av skolöverstyrelsen fastställda bestämmelser för centralförbundets föreläsningsverksamhet, kostnad för lokal, annonser och dylikt ej kan bestridas av statsmedel och hela kostnaden för föreläsare (arvode, resa och traktamente) kan bestridas endast i de fall, där centralförbundet själv eller vissa i bestämmelserna angivna korporationer anordna föreläsningar eller, om föreläsning anordnas på ort, där organiserad nykterhetsrörelse ej finnes, starka skäl därtill föreligga, så blir det ej möjligt att, på sätt som hittills skett, placera föreläsningar av hithörande slag på de platser, där de bäst behövas. Centralförbundet torde i så fall bli hänvisat att i samma ordning, som beträffande övriga föreläsningar, förmedla föreläsningar om den olagliga rusdryckshanteringen till organisationer, som rekvi-rera desamma och äro villiga att bestrida därför erforderliga utgifter utöver statsbidraget.

Under ett tidigare skede voro föreläsningar berörande den olagliga rusdryckshanteringen jämställda med sådana föreläsningar, som angivas under punkt A: V: 5 a i ovannämnda bestämmelser, d. v. s. föreläsningsbyrån var berättigad medgiva att samtliga kostnader för föreläsare (arvode, resa och traktamente) finge bestridas av statsmedel. Från och med den 1 juli 1935 upphörde denna förmånsrätt för ifrågavarande föreläsningar, vilket emellertid ej hittills vållat några olägenheter, enär rikskommittén i förekommande fall kunnat tillskjuta de kostnader, som utöver av centralförbundet beviljat statsbidrag erfordras för att föreläsning skall komma till stånd. Om nu centralförbundet kommer att övertaga rikskommitténs verksamhet, synes det i vart fall nödvändigt att återgå till den tidigare ordningen, för att föreläsningsverksamhet av hithörande slag skall komma till stånd på de platser, där ledaren för verksamheten finner ett ingripande behöfligt. Det är nämligen icke alltid, som på dessa platser finnas nykterhetsföreningar eller andra organisationer, som äro beredda eller ha ekonomisk möjlighet att åtaga sig kostnaderna för dessa föreläsningar. Många anse dessutom att denna verksamhet, som syftar till att inge respekt för givna lagar och upprätthållande av ett rusdrycksförsäljningssystem, som av statsmakterna beslutats, *helt* bör bekostas av staten.

Det synes sålunda erforderligt, om hithörande verksamhet skall överfö-ras till centralförbundet, dels att medel ställes till dess förfogande för den utökade verksamheten, dels ock att särskilda bestämmelser utfärdas för des-sa medels användning.

Rörande medelsbehovet ansluta vi oss till rikskommitténs hemställan och

förorda att, för den händelse rikskommittén beviljas fortsatt anslag, detta måtte bestämmas till 15,000 kronor, varvid tillskottet till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet bör bortfalla. Skulle däremot riksdagen biträda Kungl. Maj:ts förslag, att anslag till rikskommittén ej vidare skall utgå, vilja vi föreslå, att anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m. höjes med 10,000 kronor till 125,000 kronor, av vilket anslag minst 10,000 kronor bör användas för upplysnings- och propagandaverksamhet för motverkande av den olagliga rusdryckshanteringen.

Med stöd av det anförda få vi i första hand hemställa,

att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 15,000 kronor för främjande av rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet och i följd därav dels höja anslaget till undervisnings- och upplysningsverksamheten m. m. för nykterhetens främjande med ovannämnda 15,000 kronor, dels ock sänka nämnda anslag med 5,425 kronor och alltså upptaga anslaget till ett belopp av 308,075 kronor.

Skulle denna hemställan ej bifallas yrka vi alternativt,

att anslag under åttonde huvudtiteln, Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande måtte höjas med 10,000 kronor, vilket belopp påföres anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m., varigenom detta anslag höjes till 125,000 kronor, samt att riksdagen måtte uttala, att av detta belopp minst 10,000 kronor böra användas för upplysnings- och propagandaverksamhet för motverkande av den olagliga rusdryckshanteringen, samt att anslaget för detta ändamål må användas till bestridande helt eller delvis av kostnader för föreläsningar samt även till skriftspridning och övrig verksamhet i huvudsak av det slag, som bedrivits av rikskommittén mot den olagliga rusdryckshanteringen.

Stockholm den 22 januari 1936.

A. J. Bärq.

Oscar Olsson.

N. S. Norling.

Gottfr. Karlsson.